

Седумдесет и трета седница
Точка 74 (б) на агендата

Резолуција усвоена од Генералното собрание на 17 декември 2018 година

[за извештајот од Третиот комитет (A/73/589/Add.2)]

73/165. Декларација на Обединетите нации за правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини

Генералното собрание,

Поздравувајќи го усвојувањето од страна на Советот за човекови права, во неговата резолуција 39/12 од 28 септември 2018 година,¹ на Декларацијата на Обединетите нации за правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини,

1. *Ја усвојува* Декларацијата на Обединетите нации за правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, содржана во анексот на оваа резолуција;

2. Ги повикува владите, агенциите и организациите на системот на Обединетите нации и меѓувладините и невладините организации да ја дисеминираат Декларацијата и да промовираат нејзино универзално почитување и разбирање“;

3. *Бара* Генералниот секретар да го вклучи текстот на Декларацијата во следното издание на *Човекови права: Компилација на меѓународни инструменти*.

*55-ти пленарен состанок
17 декември 2018*

Анекс Декларација на Обединетите нации за правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини

Генералното собрание,

Повикувајќи се на принципите прокламирани во Повелбата на Обединетите нации, кои го признаваат вроденото достоинство и вредност, и еднаквите и неотуѓиви права на сите членови на човечкото семејство како основа за слобода, правда и мир во светот,

¹ Види Официјални записи на Генерално собрание, Седумдесет и трета седница, Додаток бр. 53А (A/73/53/Add.1), Поглавје II.

Земајќи ги предвид принципите објавени во Универзалната декларација за човекови права,² Меѓународната конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација,³ Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права,⁴ Меѓународниот пакт за граѓански и политички права,⁴ Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените,⁵ Конвенцијата за правата на детето,⁶ Конвенцијата за заштита на правата на сите работници-мигранти и членовите на нивните семејства,⁷ релевантните конвенции на Меѓународната организација на трудот и други релевантни меѓународни инструменти кои се усвоени на универзално или регионално ниво,

Реафирмирајќи ја Декларацијата за правото на развој,⁸ и дека правото на развој е неотуѓиво човеково право врз основа на кое секој човек и сите народи имаат право да учествуваат, придонесуваат и да уживаат во економски, социјален, културен и политички развој, во кој сите човекови права и основни слободи може целосно да се реализираат,

Воедно реагирајќи ја Декларацијата на Обединетите нации за правата на домородните народи,⁹

Понатаму реагирајќи дека сите човекови права се универзални, неделиви, меѓусебно поврзани, меѓусебно зависни, меѓусебно се поткрепуваат и мора да се третираат праведно и рамноправно, на иста основа и со ист акцент, и потсетувајќи дека унапредувањето и заштитата на една категорија права никогаш не треба да ги ослободува државите од унапредувањето и заштитата на другите права,

Признавајќи ги посебните односи и интеракција меѓу селаните и другите луѓе кои работат во руралните средини, како и земјата, водата и природата со кои се поврзани и од кои зависи нивната егзистенција,

Воедно признавајќи ги минатите, сегашните и идните придонеси на селаните и другите лица кои работат во руралните средини во сите региони на светот, кон развивање, зачувување и подобрување на биолошката разновидност, што претставува основа за земјоделско и производство на храна во целиот свет, и нивниот придонес во обезбедувањето на правото на соодветна храна и безбедност на храната, кои се суштински за постигнување на меѓународно договорените развојни цели, вклучувајќи ја и Агендата за одржлив развој 2030,¹⁰

Загрижени дека селаните и другите луѓе кои работат во руралните средини несразмерно страдаат од сиромаштија, глад и неисхранетост,

Воедно загрижени дека селаните и другите луѓе кои работат во руралните средини страдаат од оптоварувања предизвикани од деградација на животната средина и климатски промени,

Понатаму загрижени за селаните кои стареат низ светот и младите кои сè повеќе мигрираат во урбаните средини и му го вртат грбот на земјоделството поради недостиг на стимулации и тешкотиите на руралниот живот, и признавајќи ја потребата за подобрување на економската диверсификација на

² Резолуција 217 А (III).

³ Обединети нации, *Збирка договори*, том. 660, бр. 9464.

⁴ Види резолуција 2200 А (XXI), анекс.

⁵ Обединети нации, *Збирка договори*, том. 1249, бр. 20378.

⁶ Ibid., том. 1577, бр. 27531.

⁷ Ibid., том. 2220, бр. 39481.

⁸ Резолуција 41/128, анекс.

⁹ Резолуција 61/295, анекс.

¹⁰ Резолуција 70/1.

руралните средини и создавање на неземјоделски можности, особено за руралните млади,

Вознемирани од сè поголемиот број насилно протерани или раселени селани и други лица кои работат во руралните средини секоја година,

Воедно вознемирани од високата стапка на самоубиства кај селаните во повеќе земји,

Нагласувајќи дека селските жени и другите рурални жени играат значајна улога во економскиот опстанок на своите семејства и придонесуваат за руралната и националната економија, вклучувајќи и преку својата работа во немонетизираните сектори на економијата, но честопати им е оневозможено владение и сопственост врз земја, еднаков пристап до земја, средства за производство, финансиски услуги, информации, вработување или социјална заштита и често се жртви на насилство и дискриминација во различни форми и манифестации,

Воедно нагласувајќи ја важноста на унапредувањето и заштитата на правата на детето во руралните средини, вклучувајќи и преку искоренување на сиромаштијата, гладот и неисхранетоста, унапредување на квалитетот на образованието и здравството, заштита од изложеност на хемикалии и отпад, како и елиминирање на детскиот труд, во согласност со релевантните обврски за човекови права,

Понатаму нагласувајќи дека неколку фактори им отежнуваат на селаните и на другите лица кои работат во руралните средини, вклучувајќи ги и ситните рибари и работници со риба, сточари, шумари и други локални заедници да го кажат своето, да ги бранат своите човекови права и правата на сопственост и да обезбедат одржлива употреба на природните ресурси од кои зависат,

Признавајќи дека пристапот до земјиште, вода, семиња и други природни ресурси е сè поголем предизвик за руралните луѓе и нагласувајќи ја важноста од подобрување на пристапот до средства за производство и инвестирање во соодветен рурален развој,

Убедени дека селаните и другите лица кои работат во руралните средини треба да бидат поддржани во нивните напори за промовирање и преземање одржливи практики на земјоделско производство со кои се поддржува и кои се во хармонија со природата, позната и како Мајка Природа во повеќе земји и региони, вклучувајќи го и почитувањето на биолошката и природната способност на екосистемите да се адаптираат и да се регенерираат преку природни процеси и циклуси,

Земајќи ги предвид опасните и експлоататорските услови што постојат во многу делови од светот, во кои мора да работат многу селани и други лица кои работат во руралните средини, честопати ускратени од можноста да ги остварат своите основни права на работа и без минимални плати и социјална заштита,

Загрижени дека поединците, групите и институциите кои ги промовираат и ги штитат човековите права на оние што работат на прашања од областа на земјишните и природните ресурси, се соочуваат со висок ризик да бидат предмет на различни форми на заплашување и повреди на нивниот физички интегритет,

Забележувајќи дека селаните и другите лица кои работат во руралните средини честопати се соочуваат со тешкотии во пристапот до судовите, полициските службеници, обвинителите и адвокатите дотолку што не можат да бараат непосреден надомест на штета или заштита од насилство, злоупотреба и експлоатација,

Загрижени околу манипулирањето со прехранбените производи, сè поголемата концентрација и нерамномерна дистрибуција на системите за храна и нееднаквите односи на моќ долж вредносните синџири, што го нарушуваат уживањето на човековите права,

Потврдувајќи дека правото на развој е неотуѓиво човеково право врз основа на кое секој човек и сите народи имаат право да учествуваат, придонесуваат и да уживаат во економски, социјален, културен и политички развој, во кој сите човекови права и основни слободи може целосно да се реализираат,

Повикувајќи се на правото на народите да полагаат, во согласност со релевантните одредби од двата меѓународни пакта за човекови права,⁴ полн и целосен суверенитет над своето целокупно природно богатство и ресурси,

Признавајќи дека концептот на суверенитет врз храната се користи во многу држави и региони за да се означи правото да ги дефинираат своите системи за храна и земјоделство и правото на здрава и културно соодветна храна произведена преку еколошки здрави и одржливи методи со кои се почитуваат човековите права,

Разбирајќи дека поединецот, кој има обврски кон други поединци и кон заедницата на која ѝ припаѓа, е должен да се стреми кон унапредување и почитување на правата признати во оваа Декларација и во националното право,

Реафирмирајќи ја важноста на почитување на разликноста на културите и на унапредувањето толеранција, дијалог и соработка,

Повикувајќи се на обемната низа конвенции и препораки за заштита на трудот и пристојната работа на Меѓународната организација на трудот,

Воедно повикувајќи се на Конвенцијата за биолошка разновидност¹¹ и Нагојскиот протокол за пристап до генетски ресурси и праведно и рамноправно споделување на придобивките што произлегуваат од нивното користење за Конвенцијата за биолошка разновидност,¹²

Понатаму повикувајќи се на опсежната работа на Организацијата за храна и земјоделство на Обединетите нации и Комитетот за светска безбедност на храната околу правото на храна, правата на сопственост, пристап до природните ресурси и другите права на селаните, конкретно, Меѓународниот договор за растителни генетски ресурси за храна и земјоделство¹³ и Доброволните упатства на Организацијата за одговорно управување со земјиштето, риболовот и шумите во контекст на националната безбедност на храната,¹⁴ Доброволните упатства за обезбедување на одржливи мали рибарства во контекст на безбедноста на храната и искоренувањето на сиромаштијата и Доброволните упатства за поддршка на прогресивно остварување на правото на соодветна храна во контекст на националната безбедност на храната,¹⁵

Повикувајќи се на исходот од Светската конференција за аграрни реформи и рурален развој и на Повелбата на селаните усвоена таму, во која е нагласена потребата од формулирање соодветни национални стратегии за аграрни реформи и рурален развој, и нивна интеграција со севкупните национални стратегии за развој,

¹¹ Обединети нации, Збирка договори, том. 1760, бр. 30619.

¹² Програма на ОН за животна средина, документ UNEP/CBD/COP/10/27, анекс, одлука X/1.

¹³ Обединети нации, Збирка договори, том. 2400, бр. 43345.

¹⁴ Организација за храна и земјоделство на Обединети нации, документ CL 144/9 (C 2013/20), додаток Г.

¹⁵ E/CN.4/2005/131, анекс.

Реафирмирајќи дека оваа Декларација и релевантните меѓународни договори мора меѓусебно да се поткрепуваат за да се зајакне заштитата на човековите права,

Одлучни да преземат нови чекори во заложбата на меѓународната заедница со цел постигнување значителен напредок во напорите за човековите права преку зголемени и постојани напори за меѓународна соработка и солидарност,

Убедени за потребата од поголема заштита на човековите права на селаните и другите лица кои работат во руралните средини и за кохерентно толкување и примена на постоечките меѓународни норми и стандарди за човекови права во оваа област,

Го декларира следново:

Член 1

1. Во смисла на оваа Декларација, селанец е секое лице кое се занимава или се обидува да се занимава, само, или во соработка со други, или како заедница, во земјоделско производство од мал обем заради егзистенција и/или за пазарот, и кое значително, но не нужно исклучиво, се потпира врз семејната или домашната работа и другите немонетизирани начини на организирање на трудот, и кое има посебна зависност и приврзаност кон земјата.

2. Оваа Декларација се однесува на секое лице кое се занимава со занаетчиство или земјоделство од мал обем, садење култури, одгледување добиток, сточарство, риболов, шумарство, лов или собирање, и ракотворби поврзани со земјоделството или слично занимање во рурална средина. Таа, исто така, важи и за зависните членови во семејството на селаните.

3. Оваа Декларација, исто така важи и за домородните народи и локални заедници кои работат на земја, сезонските, номадските и полуномадските заедници, како и за безимотните заедници, ангажирани во горенаведените активности.

4. Оваа Декларација уште се однесува на вработените работници, вклучувајќи ги и сите работници-мигранти, без оглед на нивниот мигрантски статус, како и на сезонските работници на плантажите, земјоделските фарми, шумите и фармите во аквакултурата и во агро-индустриските претпријатија.

Член 2

1. Државите мора да ги почитуваат, штитат и да ги исполнуваат правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини. Тие мора веднаш да преземат законодавни, административни и други соодветни чекори за постепено постигнување целосна реализација на правата од оваа Декларација коишто не може да се гарантираат веднаш.

2. При спроведувањето на оваа Декларација, мора да се посвети посебно внимание врз правата и посебните потреби на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, вклучувајќи ги и постарите лица, жените, младите, децата и лицата со попреченост, земајќи ја предвид потребата од осврт кон повеќе форми на дискриминација.

3. Без да се игнорира конкретното законодавство за домородните народи, пред усвојувањето и спроведувањето на законодавството и политиките, меѓународните договори и другите процеси на одлучување коишто може да влијаат врз правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, државите се консултираат и во најдобра намера соработуваат со селаните и другите лица кои работат во руралните средини преку нивните претставнички институции, притоа соработувајќи и барајќи поддршка од

селаните и другите лица кои работат во руралните средини, а кои би можеле да бидат засегнати од одлуките пред тие да се донесат, и одговараат на нивниот придонес, земајќи ја предвид постоечката нерамнотежа на моќ меѓу различните страни и обезбедувајќи активно, слободно, ефективно, целисходно и информирано учество на поединците и групите во релевантните процеси на одлучување.

4. Државите ги разработуваат, толкуваат и применуваат релевантните меѓународни договори и стандарди на кои се членки, на начин што е во согласност со нивните обврски за човекови права коишто се однесуваат на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

5. Државите ги преземаат сите неопходни мерки за да обезбедат дека недржавните актери што тие се во позиција да ги регулираат, како на пр., физички лица и организации, како и транснационални корпорации и други деловни претпријатија, ќе ги почитуваат и јаќнат правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

6. Државите, признавајќи ја важноста на меѓународната соработка како поддршка на националните напори за остварување на целите и задачите на оваа Декларација, преземаат соодветни и ефективни мерки во овој поглед, заедно и одделно, а кога е соодветно, и во партнерство со релевантните меѓународни и регионални организации и граѓанскиот сектор, конкретно, со организациите на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, меѓу другите. Во ваквите мерки може да спаѓаат:

(а) Обезбедување соодветната меѓународна соработка, вклучувајќи ги и меѓународните програми за развој, да биде инклузивна, достапна и релевантна за селаните и другите лица кои работат во руралните средини;

(б) Олеснување и поддршка за градење капацитети, заедно со размена и споделување на информации, искуства, програми за обука и најдобри практики;

(в) Олеснување на соработката во истражувањето и пристапот до научно-техничко знаење;

(г) Кога е соодветно, обезбедување техничко-економска помош, олеснување пристап и споделување на пристапните технологии преку трансфер на технологии, особено за земјите во развој, врз основа на заеднички договорени услови;

(д) Подобрување на функционирањето на пазарите на глобално ниво и олеснување на навремен пристап до пазарни информации, меѓу кои и за резервите на храна, со цел да се ограничи екстремната променливост на цените на храната и привлечноста на манипулирање.

Член 3

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на целосно уживање на сите човекови права и основни слободи признати во Повелбата на Обединетите нации, Универзалната декларација на човекови права² и сите други меѓународни инструменти за човекови права, ослободени од секаков вид дискриминација при остварување на своите права врз било која основа, како на пример, потекло, националност, раса, боја, лоза, пол, јазик, култура, брачен статус, имот, попреченост, возраст, политичко или друго мислење, религија, раѓање, економски, социјален или друг статус.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да утврдат и развијат приоритети и стратегии за да го остварат своето право на развој.

3. Државите преземаат соодветни мерки за да ги елиминираат условите што предизвикуваат или помагаат да се задржи дискриминацијата, вклучувајќи повеќекратни и интерсекциски форми на дискриминација, врз селаните и лицата кои работат во руралните средини.

Член 4

1. Државите ги преземаат сите соодветни мерки за елиминирање на сите форми на дискриминација врз селанките и другите жени кои работат во руралните средини и за нивна еманципација, со цел тие, врз основа на еднаквост меѓу мажите и жените, целосно и подеднакво да ги уживаат сите човекови права и основни слободи и да можат слободно да бидат во тек, да учествуваат и да имаат корист од економскиот, социјалниот, политичкиот и културниот развој на руралните области.

2. Државите обезбедуваат селанките и другите жени кои работат во руралните средини без дискриминација да ги уживаат сите човекови права и основни слободи утврдени во оваа Декларација и во другите меѓународни инструменти за човекови права, вклучувајќи ги и правата:

(а) На еднакво и ефективно учество во креирањето и спроведувањето на плановите за развој на сите нивоа;

(б) На еднаков пристап до највисокиот достапен стандард на физичко и ментално здравје, вклучувајќи и соодветна здравствена заштита, информации, советување и услуги за планирање на семејството;

(в) На директно користење на програмите за социјално осигурување;

(г) Да ги добијат сите видови обука и образование, било формално или неформално, вклучувајќи обука и образование за функционална писменост, и да имаат корист од сите услуги и советодавни служби во заедницата, со цел да ја зголемат својата техничка стручност;

(д) На организирање групи за самопомош, здруженија и задруги за да добијат еднаков пристап до економски можности преку вработување или самовработување;

(ѓ) На учество сите активности на заедницата;

(е) На еднаков пристап до финансиски услуги, земјоделски кредити и заеми, инструменти за маркетинг и соодветна технологија;

(ж) На еднаков пристап до користење и управување со земјиштето и природните ресурси, и еднаков или приоритетен третман во земјишно-аграрните реформи и во програмите за повторно населување на земјиштето;

(з) На пристојно вработување, еднакви примања и бенефиции за социјална заштита, и на пристап до доходовни дејности;

(с) На слобода од секаков вид насилство.

Член 5

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на пристап и одржлива употреба на природните ресурси во нивните заедници неопходни за адекватни услови на живеење, во согласност со член 28 од оваа Декларација. Исто така, тие имаат право да учествуваат во управувањето со овие ресурси.

2. Државите преземаат мерки за да обезбедат да се дозволи искористување на природните ресурси коишто традиционално ги поседуваат или ги користат

селаните и другите лица кои работат во руралните средини врз основа на, но не ограничено на:

(а) Должно спроведена проценка на влијанието врз општеството и животната средина;

(б) Консултации во добра намера, во согласност со член 2.3 од оваа Декларација;

(в) Модалитети за праведно и рамноправно споделување на придобивките од таквото искористување кои се утврдени врз основа на меѓусебно договорени услови меѓу оние кои ги искористуваат природните ресурси и селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

Член 6

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на живот, физички и ментален интегритет, слобода и безбедност на личноста.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини не смее да се подложуваат на произволно апсење или притворање, мачење или друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување и не смее да се држат во ропство или ропска зависност.

Член 7

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право насекаде да бидат признаени како субјекти пред законот.

2. Државите преземаат соодветни мерки за олеснување на слободата на движење на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

3. Државите, кога е потребно, преземаат соодветни мерки за соработка со цел да се решат прашањата на прекугранична имотна сопственост што ги засегаат селаните и другите лица кои работат во руралните средини, а кои ги преминуваат меѓународните граници, во согласност со член 28 од оваа Декларација.

Член 8

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на слобода на мислата, уверување, свест, религија, убедување, изразување и мирно собирање. Тие имаат право да го искажат своето мислење, било усно, во писмена форма или во печатена форма, во форма на уметност или преку друг медиум по свој избор, на локално, регионално, национално и меѓународно ниво.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право, поединечно и/или колективно, во соработка со други или како заедница, да учествуваат во мирни активности против кршењето на човековите права и основните слободи.

3. Остварувањето на правата предвидени во овој член носи со себе посебни должности и одговорности. Затоа, може да подлежи на одредени ограничувања, но само доколку се пропишани со закон и неопходни:

(а) За почитување на правата или угледот на другите;

(б) За заштита на националната безбедност или на јавниот ред (*ordre public*), или на јавното здравје или моралот.

4. Државите ги преземаат сите неопходни мерки за на сите да им обезбедат заштита од страна на надлежните органи, индивидуално и во соработка со други, против какво било насилство, закана, одмазда, де јуре или де факто дискриминација, притисок или друго произволно постапување како последица

на неговото или нејзиното легитимно остварување и одбрана на правата опишани во оваа Декларација.

Член 9

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да формираат и да се здружуваат во организации, синдикати, задруги или други организации или здруженија по сопствен избор за заштита на своите интереси и колективно да преговараат. Таквите организации се независни и доброволни по карактер и ослободени се од секакво мешање, принуда или репресија.
2. Не смее да се постават ограничувања за остварувањето на ова право, освен оние што се пропишани со закон и кои се неопходни во едно демократско општество во интерес на националната безбедност или јавната безбедност, јавниот ред (*ordre public*), заштитата на јавното здравје или моралот, или заштитата на правата и слободите на другите.
3. Државите преземаат соодветни мерки за да поттикнат основање организации на селани и други лица кои работат во руралните средини, вклучувајќи синдикати, задруги или други организации, конкретно со цел да се елиминираат пречките за нивно основање, раст и вршење законска дејност, вклучувајќи и елиминирање на законодавна или административна дискриминација против таквите организации и нивните членови, и за да им дадат поддршка за јакнење на нивната позиција при преговарање за договорните услови, со цел да се обезбеди условите и цените да бидат фер и стабилни и да не ги прекршуваат нивните права на достоинство и пристоен живот.

Член 10

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на активно и слободно учество, директно и/или преку своите претставнички организации, во подготовката и спроведувањето на политиките, програмите и проектите што може да ги засегнат нивниот живот, земјиште и средства за живот.
2. Државите го унапредуваат учеството, директно и/или преку претставнички организации, на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, во процесите на носење одлуки кои може да го засегнат нивниот живот, земјиште и средства за живот; ова опфаќа почитување на основање и раст на силни и независни организации на селани и други лица кои работат во руралните средини и унапредување на нивното учество во подготовката и спроведувањето на стандардите за безбедност на храната, трудот и животната средина коишто може да влијаат врз нив.

Член 11

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да бараат, примаат, изработуваат и да даваат информации, вклучувајќи и информации за фактори што го засегаат производството, преработката, пласирањето и дистрибуцијата на нивните производи.
2. Државите преземаат соодветни мерки за да обезбедат селаните и другите лица кои работат во руралните средини да имаат пристап до релевантни, транспарентни, навремени и адекватни информации на јазик, во форма и преку средства соодветни на нивната култура, со цел да се промовира нивното јакнење и да се обезбеди нивното ефективно учество во носење одлуки за прашања што го засегаат нивниот живот, земјиште и средства за живот.
3. Државите преземаат соодветни мерки за унапредување на пристапот на селаните и другите лица кои работат во руралните средини до праведен,

непристрасен и соодветен систем за оценување и сертификација на квалитетот на нивните производи на локално, национално и меѓународно ниво, како и мерки за унапредување на нивното учество при формулацијата на тој систем.

Член 12

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на ефективен и недискриминаторски пристап до правда, вклучувајќи и пристап до праведни постапки за решавање спорови и до ефикасни правни лекови за сите прекршувања на нивните човекови права. Таквите одлуки, должно ќе ги земат предвид нивните обичаи, традиции, правила и правни системи во согласност со релевантните обврски од меѓународното право за човекови права.
2. Државите треба, преку непристрасни и надлежни судски и административни тела, да обезбедат недискриминаторски пристап до навремени, прифатливи и ефикасни средства за решавање спорови, на јазикот на засегнатите лица, и да обезбедат ефикасни и брзи правни лекови, меѓу кои спаѓа правото на жалба, надомест, обесштетување, компензација и репарација.
3. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на правна помош. Државите разгледуваат дополнителни мерки, вклучувајќи и правна помош, за поддршка на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, а кои инаку не би имале пристап до административни и судски служби.
4. Државите разгледуваат мерки за зајакнување на релевантните национални институции за унапредување и заштита на сите човекови права, вклучувајќи ги и правата опишани во оваа Декларација.
5. На селаните и на другите лица кои работат во руралните средини, државите им обезбедуваат ефективни механизми за превенција и обесштетување при каква било постапка чија цел или ефект е прекршување на нивните човекови права, произволно лишување од нивната земја и природни ресурси, или нивно лишување од средствата за опстанок и интегритет, како и при секаква форма на присилно населување или раселување на населението.

Член 13

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на работа, што го вклучува и правото слободно да го изберат начинот на кој ќе заработуваат за живот.
2. Децата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да бидат заштитени од секаква работа која носи опасности или влијае врз образованието на детето, или која е штетна по здравјето, физичкиот, менталниот, духовниот, моралниот или социјалниот развој на детето.
3. Државите создаваат поволна средина со можности за работа на селаните и другите лица кои работат во руралните средини и на нивните семејства, кои обезбедуваат надомест кој овозможува адекватен стандард на живеење.
4. Во државите кои се соочуваат со висок степен на рурална сиромаштија и во отсуство на можности за вработување во други сектори, државите преземаат соодветни мерки за воспоставување и унапредување на одржливи системи за храна кои се доволно трудоинтензивни за да придонесат кон креирање на пристојно вработување.
5. Државите, земајќи ги предвид специфичните карактеристики на селското земјоделство и на риболовните дејности од мал обем, го следат почитувањето на трудовото законодавство преку распределба, кога е потребно, на соодветни

ресурси заради ефективно функционирање на трудовите инспекторати во руралните средини.

6. Никој не смее да биде обврзан да врши присилна, обврзувачка или принудна работа, да биде подложен на ризик да стане жртва на трговија со луѓе или да се држи во која било друга форма на современо ропство. Државите, во консултација и соработка со селаните и другите лица кои работат во руралните средини и со нивните претставнички организации, преземаат соодветни мерки за да ги заштитат од економска експлоатација, детски труд и сите форми на современо ропство, како на пр., долговно ропство на жени, мажи и деца, и присилна работа, вклучително и рибари и риболовни работници, шумарски работници или сезонски, т.е. работници-мигранти.

Член 14

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини, без оглед на тоа дали се привремени, сезонски или работници-мигранти, имаат право да работат во безбедни и здрави работни услови, да учествуваат во примената и ревизијата на безбедносно-здравствените мерки, да избираат безбедносно-здравствени претставници и претставници во комисиите за безбедност и здравје, да спроведуваат мерки за спречување, намалување и контрола на опасностите и ризиците, да имаат пристап до соодветна и прифатлива заштитна облека и опрема, како и до адекватни информации и обука за безбедност при работа, да работат без насилство и малтретирање, вклучувајќи и без сексуалното вознемирување, да пријавуваат небезбедни и нездрави работни услови и да се повлечат во опасност што произлегува од нивната работна активност кога разумно веруваат дека постои директен и сериозен ризик по нивната безбедност или здравје, без да бидат предмет на било каква одмазда поврзана со работата поради остварување на таквите права.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да не користат или да не бидат изложени на опасни материи или токсични хемикалии, вклучувајќи агрохемикалии и земјоделски или индустриски загадувачи.

3. Државите преземаат соодветни мерки за да обезбедат поволни, безбедни и здрави работни услови за селаните и другите лица кои работат во руралните средини, и конкретно, назначуваат соодветни надлежни одговорни органи, и воспоставуваат механизми за меѓусекторска координација околу спроведување на политиките и на националните закони и регулативи за безбедност и здравје при работа во земјоделството, агроиндустријата и рибарството, предвидуваат корективни мерки и соодветни казни, и воспоставуваат и поддржуваат соодветни и прифатливи системи на инспекција за руралните работни места.

4. Државите ги преземаат сите неопходни мерки за да обезбедат:

(а) Превенција на ризици по здравјето и безбедноста што произлегуваат од технологии, хемикалии и земјоделски практики, вклучувајќи и преку нивна забрана и ограничување;

(б) Соодветен национален систем или друг систем одобрен од надлежниот орган, според кој се утврдени конкретни критериуми за увоз, класификација, пакување, дистрибуција, етикетање и употреба на хемикалии што се користат во земјоделството, како и за нивна забрана или ограничување;

(в) Оние што произведуваат, увезуваат, обезбедуваат, продаваат, пренесуваат, складираат или отстрануваат хемикалии кои се користат во земјоделството, да ги почитуваат националните или други признати безбедносно-здравствени стандарди и на корисниците да им обезбедат

соодветни и прифатливи информации на соодветниот службен јазик или јазици на земјата, а по барање, и на надлежниот орган;

(г) Постојење на погоден систем за безбедно собирање, рециклирање и отстранување на хемиски отпад, застарени хемикалии и празни контејнери од хемикалии за да се избегне нивна употреба за други цели и да се елиминираат или минимизираат ризиците по здравјето и безбедноста на животната средина;

(д) Развивање и имплементација на програми за едукација и подигање на јавната свест околу здравствено-еколошките ефекти од хемикалиите кои најчесто се користат во руралните средини и околу нивните алтернативи.

Член 15

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на соодветна храна и на основното право да бидат ослободени од глад. Ова го вклучува правото на производство на храна и правото на соодветна исхрана, со што се гарантира можноста за уживање највисок степен на физички, емоционален и интелектуален развој.

2. Државите гарантираат селаните и другите лица кои работат во руралните средини да имаат постојан физички и економски пристап до доволна и соодветна храна која се произведува и се троши одржливо и правично, почитувајќи ги нивните култури и зачувувајќи пристап до храна за идните генерации, а со која се обезбедува физички и психички исполнет и достоинствен живот за нив, поединечно и/или колективно, одговарајќи на нивните потреби.

3. Државите преземаат соодветни мерки за борба против недоволната исхранетост кај децата од руралните средини, вклучувајќи и во рамките на примарната здравствена заштита, меѓу другото, преку примена на лесно достапна технологија и обезбедување адекватна нутритивна исхрана и гарантирање соодветна исхрана на жените за време на бременоста и лактацијата. Државите, исто така, водат сметка сите сегменти на општеството, особено родителите и децата, да бидат информирани, да имаат пристап до едукација за исхраната и да се поддржуваат во користењето на основните знаења за исхраната на детето и предностите на доењето.

4. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да ги определат сопствените системи за храна и земјоделство, признати од многу држави и региони како право на суверенитет на храна. Ова го вклучува правото да се учествува во процесите на носење одлуки за политиката на храна и земјоделство, како и правото на здрава и соодветна храна произведена преку еколошки здрави и одржливи методи кои ги почитуваат нивните култури.

5. Државите, во партнерство со селаните и другите лица кои работат во руралните средини, формулираат јавни политики на локално, национално, регионално и меѓународно ниво за унапредување и заштита на правото на соодветна храна, безбедност на храната и суверенитет на храната, како и за одржливи и правични системи за храна со кои се промовираат и се штитат правата содржани во оваа Декларација. Државите воспоставуваат механизми за обезбедување кохерентност на нивните земјоделски, економски, социјални, културни и развојни политики со реализацијата на правата содржани во оваа Декларација.

Член 16

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на соодветен стандард на живеење за себе и за своите семејства, и на олеснување на пристапот до средствата за производство неопходни за негово постигнување, вклучувајќи и алати за производство, техничка помош, кредит, осигурување и

други финансиски услуги. Исто така, тие имаат право слободно, индивидуално и/или колективно да се вклучат, заедно со другите или како заедница, во традиционалните начини на земјоделство, риболов, сточарство и шумарство, и во заедницата да развиваат системи за комерцијализација.

2. Државите преземаат соодветни мерки за да го олеснат пристапот на селаните и другите лица кои работат во руралните средини до средствата за транспорт, како и до објектите за преработка, сушење и складирање, неопходни за продажба на нивните производи на локални, национални и регионални пазари по цени што им гарантираат пристоен приход и средства за живот.

3. Државите преземаат соодветни мерки за зајакнување и поддршка на локалните, националните и регионалните пазари на начини со кои ќе им се олесни и ќе им се гарантира на селаните и другите лица кои работат во руралните средини да имаат целосен и рамноправен пристап и учество на овие пазари за да ги продаваат своите производи по цени што им овозможуваат ним и на нивните семејства да постигнат соодветен стандард на живеење.

4. Државите ги преземаат сите соодветни мерки за да обезбедат нивните политики и програми за рурален развој, земјоделство, животна средина, трговија и инвестиции ефективно да придонесат кон заштита и зајакнување на опциите за егзистенција и за премин кон одржливи начини на земјоделско производство. Државите стимулираат одржливо производство, вклучувајќи и агроеколошко и органско производство, секогаш кога е можно, и ја олеснуваат директната продажба од земјоделец на потрошувач.

5. Државите преземаат соодветни мерки кон зајакнување на отпорноста на селаните и другите лица кои работат во руралните средини од природни катастрофи и други сериозни нарушувања, како на пр., нефункционирање на пазарот.

6. Државите преземаат соодветни мерки за да обезбедат правична плата и еднаков надомест за работа од еднаква вредност, не правејќи никаква разлика.

Член 17

1. Селаните и другите лица кои живеат во руралните средини имаат право на земјиште, поединечно и/или колективно, во согласност со член 28 од оваа Декларација, вклучувајќи и право да имаат пристап до: земјиште, одржливо користење и управување со земјиштето и водните маси, крајбрежните мориња, рибниците, пасиштата и шумите кои се дел од него, заради постигнување соодветен стандард на живеење, при што ќе имаат место за живеење во безбедност, мир и достоинство и за развивање на својата култура.

2. Државите преземаат соодветни мерки за отстранување и забрана на сите форми на дискриминација во врска со правото на земјиште, вклучувајќи ги и оние што произлегуваат од промена на брачниот статус, немање на работоспособност или немање пристап до економски ресурси.

3. Државите преземаат соодветни мерки за да обезбедат правно признавање на правата на сопственост на земјиште, вклучувајќи ги и обичајните права на сопственост врз земјиштето тековно незаштитени со закон, признавајќи дека постојат различни модели и системи. Државите го штитат легитимното држење во сопственост на земјиште и обезбедуваат селаните и другите лица кои работат во руралните средини да не се иселуваат произволно или незаконски, и нивните права да не се нарушуваат или прекршуваат на поинаков начин. Државите ги признаваат и ги штитат заедничките природни извори на храна и нивните поврзани системи за колективна употреба и управување.

4. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на заштита од произволно и незаконско раселување од нивната земја или место на живеење или од други природни ресурси кои се користат во нивните активности и кои се неопходни за задоволување на соодветните услови за живеење. Државите треба да вклучат заштита од раселување во домашното законодавство која е во согласност со меѓународните човекови права и хуманитарното право. Државите ќе забранат произволно и незаконско присилно иселување, уништување на земјоделски површини и конфискација или експропријација на земјиште и други природни ресурси, вклучувајќи и како казнена мерка или средство или метод на војна.

5. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини, а кои биле произволно или незаконски лишени од својата земја, имаат право, поединечно и/или колективно, заедно со другите или како заедница, да се вратат на својата земја од која биле произволно или незаконски лишени, вклучувајќи и во случај на природни катастрофи и/или вооружен конфликт, и да го повратат својот пристап до природните ресурси што ги користат во своите активности, а кои се неопходни за уживање на соодветни услови за живеење, секогаш кога е можно, или да добијат праведен, правичен и законски надомест кога нивното враќање не е можно.

6. Кога е соодветно, државите преземаат соодветни мерки за спроведување аграрни реформи со цел да се олесни широк и рамноправен пристап до земјиште и други природни ресурси потребни за да им се гарантира на селаните и другите лица кои работат во руралните средини да уживаат во соодветни услови на живеење и за да се ограничи прекумерна концентрација и контрола на земјиштето, земајќи ја предвид неговата општествена функција. Безимотните селани, младите, ситните рибари и другите рурални работници треба да имаат приоритет при распределбата на јавни површини, рибници и шуми.

7. Државите преземаат мерки насочени кон зачувување и одржливо користење на земјиштето и другите природни ресурси што се користат во производството, вклучувајќи, меѓу другото, и преку агроекологија, и обезбедуваат услови за обновување на биолошките и другите природни капацитети и циклуси.

Член 18

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на зачувување и заштита на животната средина, на продуктивниот капацитет на своите земјишта, како и на ресурсите што ги користат и управуваат.

2. Државите преземаат соодветни мерки за да обезбедат селаните и другите лица што работат во руралните средини да уживаат, без дискриминација, во безбедна, чиста и здрава животна средина.

3. Државите ги почитуваат своите соодветни меѓународни обврски за борба против климатските промени. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да придонесат во креирањето и спроведувањето на националните и локалните политики за приспособување и за ублажување на климатските промени, вклучувајќи и преку употреба на практики и традиционално знаење.

4. Државите преземаат ефективни мерки за да обезбедат да не се складираат или одлагаат опасни материи, супстанции или отпад на земјата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, и соработуваат за да се справат со прекуграничната еколошка штета која е закана по уживањето на нивните права.

5. Државите ги штитат селаните и другите лица кои работат во руралните средини од злоупотреби од страна на недржавни чинители, вклучувајќи и преку спроведување на законите за животна средина кои директно или индиректно придонесуваат за заштита на правата на селаните или другите лица кои работат во руралните средини.

Член 19

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на семиња, во согласност со член 28 од оваа Декларација, вклучувајќи:

(а) Право на заштита на традиционалните знаења релевантни за растителните генетски ресурси за храна и земјоделство;

(б) Право на рамноправно учество во споделување на придобивките кои произлегуваат од искористувањето на растителни генетски ресурси за храна и земјоделство;

(в) Право да учествуваат во носењето одлуки за прашања поврзани со зачувување и одржливо користење на растителните генетски ресурси за храна и земјоделство;

(г) Право на зачувување, користење, размена и продавање на зачуваното семе или материјалот за размножување.

2. Селаните и другите лица што работат во руралните средини имаат право да одржуваат, контролираат, штитат и развиваат сопствени семиња и традиционално знаење.

3. Државите преземаат мерки за почитување, заштита и исполнување на правото на семиња на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

4. Државите обезбедуваат за селаните да бидат достапни семиња со доволен квалитет и количество во најпогодното време за садење и по прифатлива цена.

5. Државите ги признаваат правата на селаните да се потпираат врз сопствените семиња или врз други локално достапни семиња по сопствен избор и да одлучуваат за културите и видовите коишто сакаат да ги одгледуваат.

6. Државите преземаат соодветни мерки за поддршка на селските системи за семе и ја промовираат употребата на селските семиња и агробiodиверзитет.

7. Државите преземаат соодветни мерки за да обезбедат истражувањата и развојот на земјоделството да ги интегрираат потребите на селаните и другите лица кои работат во руралните средини и да обезбедат нивно активно учество во дефинирањето на приоритетите и во преземањето активности за истражување и развој, земајќи го предвид своето искуство, и ги зголемуваат инвестициите во истражување и развој на „осамени“ семиња кои одговараат на потребите на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

8. Државите обезбедуваат политиките за семиња, законите за заштита на растителни сорти и другите закони за интелектуална сопственост, програмите за сертификација и законите за пазарна понуда на семиња да ги почитуваат и да ги земаат предвид правата, потребите и реалноста на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

Член 20

1. Државите преземаат соодветни мерки, во согласност со своите релевантни меѓународни обврски, за превенција на исцрпување и гаранција на зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност, со цел да се промовира и

заштити целосното уживање на правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

2. Државите преземаат соодветни мерки за унапредување и заштита на традиционалното знаење, иновации и практики на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, вклучувајќи ги и традиционалните земјоделски, пасишни, шумарски, риболовни, сточарски и агроеколошки системи релевантни за зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност.

3. Државите ги превенираат ризиците од нарушување на правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини коишто произлегуваат од развојот, ракувањето, транспортот, користењето, пренесувањето или ослободувањето на живи модифицирани организми.

Член 21

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат човекови права на безбедна и чиста вода за пиење и хигиена, кои се суштински за целосно уживање на животот, сите човекови права и човековото достоинство. Овие права вклучуваат системи за водоснабдување и санитарни услови кои се со добар квалитет, финансиски достапни и физички пристапни, недискриминаторски и прифатливи во културен и родов поглед.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на вода за лична и за домашна употреба, земјоделство, риболов и чување добиток, како и на обезбедување други средства за живот поврзани со водата, зачувување, обновување и одржливо користење на водата. Тие имаат право на рамноправен пристап до вода и до системи за управување со водите, како и да бидат ослободени од произволни исклучувања или контаминација на водоснабдувањето.

3. Државите мора да почитуваат, штитат и да обезбедуваат пристап до вода, вклучувајќи и до обичајни и комунални системи за управување со водата, на недискриминаторска основа, и мора да преземаат мерки за да гарантираат финансиски достапна вода за лична, домашна и продуктивна намена и подобрена хигиена, особено за руралните жени и девојки, како и за лицата кои припаѓаат на обесправени или маргинализирани групи, како на пр., номадските сточари, работниците на плантажите, сите мигранти без оглед на нивниот миграциски статус и лицата кои живеат во нерегуларни или неформални населби. Државите промовираат соодветни и финансиски прифатливи технологии, вклучувајќи технологија за наводнување, технологии за повторна употреба на пречистените отпадни води и за собирање и складирање на вода.

4. Државите ги штитат и ги обновуваат екосистемите поврзани со вода, вклучувајќи планини, шуми, мочуришта, реки, изворишта и езера, од прекумерна употреба и контаминација со штетни супстанции, особено со индустриски отпадни води и концентрирани минерали и хемикалии што резултираат со бавно и брзо труење.

5. Државите спречуваат трети лица да го нарушат уживањето на правото на вода на селаните и другите лица кои работат во руралните средини. Државите мора да стават приоритет врз употребата на водата за човечки потреби пред другите нејзини употреби, промовирајќи го нејзиното зачувување, обновување и одржлива употреба.

Член 22

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на социјална заштита, вклучувајќи и социјално осигурување.

2. Државите, според своите национални околности, преземаат соодветни чекори за унапредување на уживањето на правото на социјална сигурност на сите работници-мигранти во руралните средини.

3. Државите ги признаваат правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини на социјална сигурност, вклучувајќи и социјално осигурување, и во согласност со националните околности, воспоставуваат или одржуваат основни системи на социјална заштита кои содржат гаранции за основно социјално осигурување. Гаранциите треба да обезбедат дека во текот на целиот животен циклус, сите кои имаат потреба ќе имаат пристап до основна здравствена заштита и до сигурен основен приход, а кои заедно обезбедуваат ефективен пристап до стоки и услуги дефинирани како неопходни на национално ниво.

4. Основните гаранции за социјално осигурување треба да се утврдат со закон. Треба да се пропишат и непристрасни, транспарентни, ефективни, пристапни и финансиски прифатливи постапки за поплаки и жалби. Треба да се воспостават системи за подобрување на почитувањето на националните правни рамки.

Член 23

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на уживање на највисокиот достиген стандард на физичко и ментално здравје. Исто така, тие имаат право на пристап, без дискриминација, до сите социјални и здравствени услуги.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да ги користат и заштитат своите традиционални лекови и да ги одржуваат своите здравствени практики, вклучувајќи и пристап и зачувување на нивните растенија, животни и минерали за лековита употреба.

3. Државите гарантираат пристап до здравствени установи, добра и услуги во руралните средини на недискриминаторска основа, особено за групите во ранливи ситуации, пристап до основни лекови, имунизација против главните заразни болести, репродуктивно здравје, информации во врска со главните здравствени проблеми кои ја засегаат заедницата, вклучувајќи и методи за нивна превенција и контрола, здравствена заштита на мајките и децата, како и обука за здравствениот персонал, вклучувајќи и едукација околу здравјето и човековите права.

Член 24

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на соодветно домување. Тие имаат право да одржуваат безбеден дом и заедница во која ќе живеат во мир и достоинство, и право на недискриминација во овој контекст.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да бидат заштитени од присилно иселување од својот дом, малтретирање и други закани.

3. Државите не смееат, произволно или незаконски, привремено или трајно, против нивна волја, да ги отстрануваат селаните или другите лица кои работат во руралните средини, од домовите или земјиштето што го заземаат без обезбедување или овозможување пристап до соодветни форми на правна или друга заштита. Кога иселувањето е неизбежно, државата мора да обезбеди фер и праведен надомест за секакви материјални или други загуби.

Член 25

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на адекватна обука приспособена на конкретните агроеколошки, социокултурни и економски средини во кои се наоѓаат. Прашањата опфатени со програмите за обука треба да вклучуваат, но не да бидат ограничени на, подобрување на продуктивноста, пазарниот пласман и способноста за справување со штетници, патогени, системски шокови, ефекти од хемикалии, климатски промени и настани поврзани со временските услови.
2. Сите деца на селани и други лица кои работат во руралните средини имаат право на образование согласно со нивната култура и со сите права содржани во инструментите за човекови права.
3. Државите охрабруваат рамноправни и партиципативни земјоделско-научни партнерства, како на пример, земјоделски теренски училишта, партиципативно одгледување зеленчук и клиници за растително и животинско здравје, за посоодветно да одговорат на непосредните и новите предизвици со кои се соочуваат селаните и другите лица кои работат во руралните средини.
4. Државите инвестираат во обезбедување обука, пазарни информации и советодавни услуги на ниво на фарми.

Член 26

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да уживаат во сопствената култура и слободно да го следат својот културен развој, без мешање или било каква форма на дискриминација. Исто така, тие имаат право да ги одржуваат, изразуваат, контролираат, штитат и да ги развиваат своите традиционални и локални знаења, како што се начин на живот, методи или технологија на производство, или обичаи и традиции. Никој не смее да се повика на културни права за да прекрши човекови права загарантирани со меѓународното право, ниту пак да го ограничи нивниот опсег.
2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право, индивидуално и/или колективно, во соработка со другите или како заедница, да ги изразат своите локални обичаи, јазици, култура, религии, литература и уметност, во согласност со меѓународните стандарди за човекови права.
3. Државите ги почитуваат и преземаат мерки за признавање и заштита на правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини во врска со нивното традиционално знаење, и ја елиминираат дискриминацијата против традиционалното знаење, практики и технологии на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

Член 27

1. Специјализираните агенции, фондови и програми во системот на Обединетите нации и другите меѓувладини организации, вклучувајќи меѓународни и регионални финансиски организации, придонесуваат за целосна реализација на оваа Декларација, вклучувајќи меѓу другото, и преку мобилизирање на развојна помош и соработка. Треба да се разгледаат начини и средства за обезбедување учество на селаните и другите лица кои работат во руралните средини во прашања кои ги засегаат.
2. Организацијата на Обединетите нации и нејзините специјализирани агенции, фондови и програми, како и други меѓувладини организации, вклучувајќи и меѓународни и регионални финансиски организации, промовираат почитување и целосна примена на оваа Декларација и следење на нејзината ефективност.

Член 28

1. Ништо во оваа Декларација не смее да се толкува како омаловажување, нарушување или поништување на правата што селаните и другите лица кои работат во руралните средини и домородните народи во моментот ги имаат или може да ги стекнат во иднина.
  2. Човековите права и основни слободи на сите, без дискриминација од каков било вид, ќе се почитуваат при остварување на правата што се наведени во оваа Декларација. Остварувањето на правата утврдени во оваа Декларација е предмет само на оние ограничувања што се утврдени со закон и кои се во согласност со меѓународните обврски за човекови права. Сите такви ограничувања се недискриминаторски и неопходни исклучиво заради оддавање должно признавање и почитување на правата и слободите на другите и заради исполнување на праведните и најбитните барања на едно демократско општество.
-

Seventy-third session
Agenda item 74 (b)

Resolution adopted by the General Assembly on 17 December 2018

[on the report of the Third Committee (A/73/589/Add.2)]

73/165. United Nations Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas

The General Assembly,

Welcoming the adoption by the Human Rights Council, in its resolution 39/12 of 28 September 2018,¹ of the United Nations Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas,

1. *Adopts* the United Nations Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas, as contained in the annex to the present resolution;
2. *Invites* Governments, agencies and organizations of the United Nations system and intergovernmental and non-governmental organizations to disseminate the Declaration and to promote universal respect and understanding thereof;
3. *Requests* the Secretary-General to include the text of the Declaration in the next edition of *Human Rights: A Compilation of International Instruments*.

*55th plenary meeting
17 December 2018*

Annex

United Nations Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas

The General Assembly,

Recalling the principles proclaimed in the Charter of the United Nations, which recognize the inherent dignity and worth and the equal and inalienable rights of all members of the human family as the foundation of freedom, justice and peace in the world,

---

¹ See *Official Records of the General Assembly, Seventy-third Session, Supplement No. 53A (A/73/53/Add.1)*, chap. II.

Taking into account the principles proclaimed in the Universal Declaration of Human Rights,² the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination,³ the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights,⁴ the International Covenant on Civil and Political Rights,⁴ the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women,⁵ the Convention on the Rights of the Child,⁶ the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families,⁷ relevant conventions of the International Labour Organization and other relevant international instruments that have been adopted at the universal or regional level,

Reaffirming the Declaration on the Right to Development,⁸ and that the right to development is an inalienable human right by virtue of which every human person and all peoples are entitled to participate in, contribute to and enjoy economic, social, cultural and political development, in which all human rights and fundamental freedoms can be fully realized,

Reaffirming also the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples,⁹

Reaffirming further that all human rights are universal, indivisible, interrelated, interdependent and mutually reinforcing and must be treated in a fair and equal manner, on the same footing and with the same emphasis, and recalling that the promotion and protection of one category of rights should never exempt States from the promotion and protection of the other rights,

Recognizing the special relationship and interaction between peasants and other people working in rural areas and the land, water and nature to which they are attached and on which they depend for their livelihood,

Recognizing also the past, present and future contributions of peasants and other people working in rural areas in all regions of the world to development and to conserving and improving biodiversity, which constitute the basis of food and agricultural production throughout the world, and their contribution in ensuring the right to adequate food and food security, which are fundamental to attaining the internationally agreed development goals, including the 2030 Agenda for Sustainable Development,¹⁰

Concerned that peasants and other people working in rural areas suffer disproportionately from poverty, hunger and malnutrition,

Concerned also that peasants and other people working in rural areas suffer from the burdens caused by environmental degradation and climate change,

Concerned further about peasants ageing around the world and youth increasingly migrating to urban areas and turning their backs on agriculture owing to the lack of incentives and the drudgery of rural life, and recognizing the need to improve the economic diversification of rural areas and the creation of non-farm opportunities, especially for rural youth,

Alarmed by the increasing number of peasants and other people working in rural areas forcibly evicted or displaced every year,

---

² Resolution 217 A (III).

³ United Nations, *Treaty Series*, vol. 660, No. 9464.

⁴ See resolution 2200 A (XXI), annex.

⁵ United Nations, *Treaty Series*, vol. 1249, No. 20378.

⁶ *Ibid.*, vol. 1577, No. 27531.

⁷ *Ibid.*, vol. 2220, No. 39481.

⁸ Resolution 41/128, annex.

⁹ Resolution 61/295, annex.

¹⁰ Resolution 70/1.

Alarmed also by the high incidence of suicide of peasants in several countries,

Stressing that peasant women and other rural women play a significant role in the economic survival of their families and in contributing to the rural and national economy, including through their work in the non-monetized sectors of the economy, but are often denied tenure and ownership of land, equal access to land, productive resources, financial services, information, employment or social protection, and are often victims of violence and discrimination in a variety of forms and manifestations,

Stressing also the importance of promoting and protecting the rights of the child in rural areas, including through the eradication of poverty, hunger and malnutrition, the promotion of quality education and health, protection from exposure to chemicals and wastes, and the elimination of child labour, in accordance with relevant human rights obligations,

Stressing further that several factors make it difficult for peasants and other people working in rural areas, including small-scale fishers and fish workers, pastoralists, foresters and other local communities, to make their voices heard, to defend their human rights and tenure rights, and to secure the sustainable use of the natural resources on which they depend,

Recognizing that access to land, water, seeds and other natural resources is an increasing challenge for rural people, and stressing the importance of improving access to productive resources and investment in appropriate rural development,

Convinced that peasants and other people working in rural areas should be supported in their efforts to promote and undertake sustainable practices of agricultural production that support and are in harmony with nature, also referred to as Mother Earth in a number of countries and regions, including by respecting the biological and natural ability of ecosystems to adapt and regenerate through natural processes and cycles,

Considering the hazardous and exploitative conditions that exist in many parts of the world under which many peasants and other people working in rural areas have to work, often denied the opportunity to exercise their fundamental rights at work and lacking living wages and social protection,

Concerned that individuals, groups and institutions that promote and protect the human rights of those working on land and natural resources issues face a high risk of being subjected to different forms of intimidation and of violations of their physical integrity,

Noting that peasants and other people working in rural areas often face difficulties in gaining access to courts, police officers, prosecutors and lawyers to the extent that they are unable to seek immediate redress or protection from violence, abuse and exploitation,

Concerned about speculation on food products, the increasing concentration and unbalanced distribution of food systems and the uneven power relations along the value chains, which impair the enjoyment of human rights,

Reaffirming that the right to development is an inalienable human right by virtue of which every human person and all peoples are entitled to participate in, contribute to and enjoy economic, social, cultural and political development, in which all human rights and fundamental freedoms can be fully realized,

Recalling the right of peoples to exercise, subject to the relevant provisions of both International Covenants on Human Rights,⁴ full and complete sovereignty over all their natural wealth and resources,

Recognizing that the concept of food sovereignty has been used in many States and regions to designate the right to define their food and agriculture systems and the

right to healthy and culturally appropriate food produced through ecologically sound and sustainable methods that respect human rights,

Realizing that the individual, having duties to other individuals and to the community to which he or she belongs, is under a responsibility to strive for the promotion and observance of the rights recognized in the present Declaration and in national law,

Reaffirming the importance of respecting the diversity of cultures and of promoting tolerance, dialogue and cooperation,

Recalling the extensive body of conventions and recommendations of the International Labour Organization on labour protection and decent work,

Recalling also the Convention on Biological Diversity¹¹ and the Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from Their Utilization to the Convention on Biological Diversity,¹²

Recalling further the extensive work of the Food and Agriculture Organization of the United Nations and the Committee on World Food Security on the right to food, tenure rights, access to natural resources and other rights of peasants, in particular the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture,¹³ and the Organization's Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Tenure of Land, Fisheries and Forests in the Context of National Food Security,¹⁴ the Voluntary Guidelines for Securing Sustainable Small-Scale Fisheries in the Context of Food Security and Poverty Eradication and the Voluntary Guidelines to Support the Progressive Realization of the Right to Adequate Food in the Context of National Food Security,¹⁵

Recalling the outcome of the World Conference on Agrarian Reform and Rural Development, and the Peasants' Charter adopted thereat, in which the need for the formulation of appropriate national strategies for agrarian reform and rural development, and their integration with overall national development strategies, was emphasized,

Reaffirming that the present Declaration and relevant international agreements shall be mutually supportive with a view to enhancing the protection of human rights,

Determined to take new steps forward in the commitment of the international community with a view to achieving substantial progress in human rights endeavours by an increased and sustained effort of international cooperation and solidarity,

Convinced of the need for greater protection of the human rights of peasants and other people working in rural areas, and for a coherent interpretation and application of existing international human rights norms and standards in this matter,

Declares the following:

Article 1

1. For the purposes of the present Declaration, a peasant is any person who engages or who seeks to engage, alone, or in association with others or as a community, in small-scale agricultural production for subsistence and/or for the market, and who

¹¹ United Nations, *Treaty Series*, vol. 1760, No. 30619.

¹² United Nations Environment Programme, document UNEP/CBD/COP/10/27, annex, decision X/1.

¹³ United Nations, *Treaty Series*, vol. 2400, No. 43345.

¹⁴ Food and Agriculture Organization of the United Nations, document CL 144/9 (C 2013/20), appendix D.

¹⁵ E/CN.4/2005/131, annex.

relies significantly, though not necessarily exclusively, on family or household labour and other non-monetized ways of organizing labour, and who has a special dependency on and attachment to the land.

2. The present Declaration applies to any person engaged in artisanal or small-scale agriculture, crop planting, livestock raising, pastoralism, fishing, forestry, hunting or gathering, and handicrafts related to agriculture or a related occupation in a rural area. It also applies to dependent family members of peasants.

3. The present Declaration also applies to indigenous peoples and local communities working on the land, transhumant, nomadic and semi-nomadic communities, and the landless engaged in the above-mentioned activities.

4. The present Declaration further applies to hired workers, including all migrant workers regardless of their migration status, and seasonal workers, on plantations, agricultural farms, forests and farms in aquaculture and in agro-industrial enterprises.

Article 2

1. States shall respect, protect and fulfil the rights of peasants and other people working in rural areas. They shall promptly take legislative, administrative and other appropriate steps to achieve progressively the full realization of the rights set forth in the present Declaration that cannot be immediately guaranteed.

2. Particular attention shall be paid in the implementation of the present Declaration to the rights and special needs of peasants and other people working in rural areas, including older persons, women, youth, children and persons with disabilities, taking into account the need to address multiple forms of discrimination.

3. Without disregarding specific legislation on indigenous peoples, before adopting and implementing legislation and policies, international agreements and other decision-making processes that may affect the rights of peasants and other people working in rural areas, States shall consult and cooperate in good faith with peasants and other people working in rural areas through their own representative institutions, engaging with and seeking the support of peasants and other people working in rural areas who could be affected by decisions before those decisions are made, and responding to their contributions, taking into consideration existing power imbalances between different parties and ensuring active, free, effective, meaningful and informed participation of individuals and groups in associated decision-making processes.

4. States shall elaborate, interpret and apply relevant international agreements and standards to which they are a party in a manner consistent with their human rights obligations as applicable to peasants and other people working in rural areas.

5. States shall take all necessary measures to ensure that non-State actors that they are in a position to regulate, such as private individuals and organizations, and transnational corporations and other business enterprises, respect and strengthen the rights of peasants and other people working in rural areas.

6. States, recognizing the importance of international cooperation in support of national efforts for the realization of the purposes and objectives of the present Declaration, shall take appropriate and effective measures in this regard, between and among States and, as appropriate, in partnership with relevant international and regional organizations and civil society, in particular organizations of peasants and other people working in rural areas, among others. Such measures could include:

(a) Ensuring that relevant international cooperation, including international development programmes, is inclusive, accessible and pertinent to peasants and other people working in rural areas;

(b) Facilitating and supporting capacity-building, including through the exchange and sharing of information, experiences, training programmes and best practices;

(c) Facilitating cooperation in research and in access to scientific and technical knowledge;

(d) Providing, as appropriate, technical and economic assistance, facilitating access to and sharing of accessible technologies, and through the transfer of technologies, particularly to developing countries, on mutually agreed terms;

(e) Improving the functioning of markets at the global level and facilitating timely access to market information, including on food reserves, in order to help to limit extreme food price volatility and the attractiveness of speculation.

Article 3

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to the full enjoyment of all human rights and fundamental freedoms recognized in the Charter of the United Nations, the Universal Declaration of Human Rights² and all other international human rights instruments, free from any kind of discrimination in the exercise of their rights based on any grounds such as origin, nationality, race, colour, descent, sex, language, culture, marital status, property, disability, age, political or other opinion, religion, birth or economic, social or other status.

2. Peasants and other people working in rural areas have the right to determine and develop priorities and strategies to exercise their right to development.

3. States shall take appropriate measures to eliminate conditions that cause or help to perpetuate discrimination, including multiple and intersecting forms of discrimination, against peasants and other people working in rural areas.

Article 4

1. States shall take all appropriate measures to eliminate all forms of discrimination against peasant women and other women working in rural areas and to promote their empowerment in order to ensure, on the basis of equality between men and women, that they fully and equally enjoy all human rights and fundamental freedoms and that they are able to freely pursue, participate in and benefit from rural economic, social, political and cultural development.

2. States shall ensure that peasant women and other women working in rural areas enjoy without discrimination all the human rights and fundamental freedoms set out in the present Declaration and in other international human rights instruments, including the rights:

(a) To participate equally and effectively in the formulation and implementation of development planning at all levels;

(b) To have equal access to the highest attainable standard of physical and mental health, including adequate health-care facilities, information, counselling and services in family planning;

(c) To benefit directly from social security programmes;

(d) To receive all types of training and education, whether formal or non-formal, including training and education relating to functional literacy, and to benefit from all community and extension services in order to increase their technical proficiency;

- (e) To organize self-help groups, associations and cooperatives in order to obtain equal access to economic opportunities through employment or self-employment;
- (f) To participate in all community activities;
- (g) To have equal access to financial services, agricultural credit and loans, marketing facilities and appropriate technology;
- (h) To equal access to, use of and management of land and natural resources, and to equal or priority treatment in land and agrarian reform and in land resettlement schemes;
- (i) To decent employment, equal remuneration and social protection benefits, and to have access to income-generating activities;
- (j) To be free from all forms of violence.

Article 5

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to have access to and to use in a sustainable manner the natural resources present in their communities that are required to enjoy adequate living conditions, in accordance with article 28 of the present Declaration. They also have the right to participate in the management of these resources.
2. States shall take measures to ensure that any exploitation affecting the natural resources that peasants and other people working in rural areas traditionally hold or use is permitted based on, but not limited to:
  - (a) A duly conducted social and environmental impact assessment;
  - (b) Consultations in good faith, in accordance with article 2 (3) of the present Declaration;
  - (c) Modalities for the fair and equitable sharing of the benefits of such exploitation that have been established on mutually agreed terms between those exploiting the natural resources and the peasants and other people working in rural areas.

Article 6

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to life, physical and mental integrity, liberty and security of person.
2. Peasants and other people working in rural areas shall not be subjected to arbitrary arrest or detention, torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, and shall not be held in slavery or servitude.

Article 7

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to recognition everywhere as persons before the law.
2. States shall take appropriate measures to facilitate the freedom of movement of peasants and other people working in rural areas.
3. States shall, where required, take appropriate measures to cooperate with a view to addressing transboundary tenure issues affecting peasants and other people working in rural areas that cross international boundaries, in accordance with article 28 of the present Declaration.

Article 8

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to freedom of thought, belief, conscience, religion, opinion, expression and peaceful assembly. They have the right to express their opinion, either orally, in writing or in print, in the form of art, or through any other media of their choice, at the local, regional, national and international levels.

2. Peasants and other people working in rural areas have the right, individually and/or collectively, in association with others or as a community, to participate in peaceful activities against violations of human rights and fundamental freedoms.

3. The exercise of the rights provided for in the present article carries with it special duties and responsibilities. It may therefore be subject to certain restrictions, but these shall only be such as are provided for by law and are necessary:

(a) For respect of the rights or reputations of others;

(b) For the protection of national security or of public order (*ordre public*), or of public health or morals.

4. States shall take all necessary measures to ensure protection by the competent authorities of everyone, individually and in association with others, against any violence, threat, retaliation, de jure or de facto discrimination, pressure or any other arbitrary action as a consequence of his or her legitimate exercise and defence of the rights described in the present Declaration.

Article 9

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to form and join organizations, trade unions, cooperatives or any other organization or association of their own choosing for the protection of their interests, and to bargain collectively. Such organizations shall be independent and voluntary in character, and remain free from all interference, coercion or repression.

2. No restrictions may be placed on the exercise of this right other than those which are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, public order (*ordre public*), the protection of public health or morals or the protection of the rights and freedoms of others.

3. States shall take appropriate measures to encourage the establishment of organizations of peasants and other people working in rural areas, including unions, cooperatives or other organizations, particularly with a view to eliminating obstacles to their establishment, growth and pursuit of lawful activities, including any legislative or administrative discrimination against such organizations and their members, and provide them with support to strengthen their position when negotiating contractual arrangements in order to ensure that conditions and prices are fair and stable and do not violate their rights to dignity and to a decent life.

Article 10

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to active and free participation, directly and/or through their representative organizations, in the preparation and implementation of policies, programmes and projects that may affect their lives, land and livelihoods.

2. States shall promote the participation, directly and/or through their representative organizations, of peasants and other people working in rural areas in decision-making processes that may affect their lives, land and livelihoods; this includes respecting the establishment and growth of strong and independent

organizations of peasants and other people working in rural areas and promoting their participation in the preparation and implementation of food safety, labour and environmental standards that may affect them.

Article 11

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to seek, receive, develop and impart information, including information about factors that may affect the production, processing, marketing and distribution of their products.
2. States shall take appropriate measures to ensure that peasants and other people working in rural areas have access to relevant, transparent, timely and adequate information in a language and form and through means adequate to their cultural methods so as to promote their empowerment and to ensure their effective participation in decision-making in matters that may affect their lives, land and livelihoods.
3. States shall take appropriate measures to promote the access of peasants and other people working in rural areas to a fair, impartial and appropriate system of evaluation and certification of the quality of their products at the local, national and international levels, and to promote their participation in its formulation.

Article 12

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to effective and non-discriminatory access to justice, including access to fair procedures for the resolution of disputes and to effective remedies for all infringements of their human rights. Such decisions shall give due consideration to their customs, traditions, rules and legal systems in conformity with relevant obligations under international human rights law.
2. States shall provide for non-discriminatory access, through impartial and competent judicial and administrative bodies, to timely, affordable and effective means of resolving disputes in the language of the persons concerned, and shall provide effective and prompt remedies, which may include a right of appeal, restitution, indemnity, compensation and reparation.
3. Peasants and other people working in rural areas have the right to legal assistance. States shall consider additional measures, including legal aid, to support peasants and other people working in rural areas who would otherwise not have access to administrative and judicial services.
4. States shall consider measures to strengthen relevant national institutions for the promotion and protection of all human rights, including the rights described in the present Declaration.
5. States shall provide peasants and other people working in rural areas with effective mechanisms for the prevention of and redress for any action that has the aim or effect of violating their human rights, arbitrarily dispossessing them of their land and natural resources or of depriving them of their means of subsistence and integrity, and for any form of forced sedentarization or population displacement.

Article 13

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to work, which includes the right to choose freely the way they earn their living.
2. Children of peasants and other people working in rural areas have the right to be protected from any work that is likely to be hazardous or to interfere with the

child's education, or to be harmful to a child's health or physical, mental, spiritual, moral or social development.

3. States shall create an enabling environment with opportunities for work for peasants and other people working in rural areas and their families that provide remuneration allowing for an adequate standard of living.

4. In States facing high levels of rural poverty and in the absence of employment opportunities in other sectors, States shall take appropriate measures to establish and promote sustainable food systems that are sufficiently labour-intensive to contribute to the creation of decent employment.

5. States, taking into account the specific characteristics of peasant agriculture and small-scale fisheries, shall monitor compliance with labour legislation by allocating, where required, appropriate resources to ensure the effective operation of labour inspectorates in rural areas.

6. No one shall be required to perform forced, bonded or compulsory labour, be subjected to the risk of becoming a victim of human trafficking or be held in any other form of contemporary slavery. States shall, in consultation and cooperation with peasants and other people working in rural areas and their representative organizations, take appropriate measures to protect them from economic exploitation, child labour and all forms of contemporary slavery, such as debt bondage of women, men and children, and forced labour, including of fishers and fish workers, forest workers, or seasonal or migrant workers.

Article 14

1. Peasants and other people working in rural areas, irrespective of whether they are temporary, seasonal or migrant workers, have the rights to work in safe and healthy working conditions, to participate in the application and review of safety and health measures, to select safety and health representatives and representatives in safety and health committees, to the implementation of measures to prevent, reduce and control hazards and risks, to have access to adequate and appropriate protective clothing and equipment and to adequate information and training on occupational safety, to work free from violence and harassment, including sexual harassment, to report unsafe and unhealthy working conditions and to remove themselves from danger resulting from their work activity when they reasonably believe that there is an imminent and serious risk to their safety or health, without being subjected to any work-related retaliation for exercising such rights.

2. Peasants and other people working in rural areas have the right not to use or to be exposed to hazardous substances or toxic chemicals, including agrochemicals or agricultural or industrial pollutants.

3. States shall take appropriate measures to ensure favourable safe and healthy working conditions for peasants and other people working in rural areas, and shall in particular designate appropriate competent authorities responsible and establish mechanisms for intersectoral coordination for the implementation of policies and enforcement of national laws and regulations on occupational safety and health in agriculture, the agro-industry and fisheries, provide for corrective measures and appropriate penalties, and establish and support adequate and appropriate systems of inspection for rural workplaces.

4. States shall take all measures necessary to ensure:

(a) The prevention of risks to health and safety derived from technologies, chemicals and agricultural practices, including through their prohibition and restriction;

(b) An appropriate national system or any other system approved by the competent authority establishing specific criteria for the importation, classification, packaging, distribution, labelling and use of chemicals used in agriculture, and for their prohibition or restriction;

(c) That those who produce, import, provide, sell, transfer, store or dispose of chemicals used in agriculture comply with national or other recognized safety and health standards, and provide adequate and appropriate information to users in the appropriate official language or languages of the country and, on request, to the competent authority;

(d) That there is a suitable system for the safe collection, recycling and disposal of chemical waste, obsolete chemicals and empty containers of chemicals so as to avoid their use for other purposes and to eliminate or minimize the risks to safety and health and to the environment;

(e) The development and implementation of educational and public awareness programmes on the health and environmental effects of chemicals commonly used in rural areas, and on alternatives to them.

Article 15

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to adequate food and the fundamental right to be free from hunger. This includes the right to produce food and the right to adequate nutrition, which guarantee the possibility of enjoying the highest degree of physical, emotional and intellectual development.

2. States shall ensure that peasants and other people working in rural areas enjoy physical and economic access at all times to sufficient and adequate food that is produced and consumed sustainably and equitably, respecting their cultures, preserving access to food for future generations, and that ensures a physically and mentally fulfilling and dignified life for them, individually and/or collectively, responding to their needs.

3. States shall take appropriate measures to combat malnutrition in rural children, including within the framework of primary health care through, inter alia, the application of readily available technology and the provision of adequate nutritious food and by ensuring that women have adequate nutrition during pregnancy and lactation. States shall also ensure that all segments of society, in particular parents and children, are informed, have access to nutritional education and are supported in the use of basic knowledge on child nutrition and the advantages of breastfeeding.

4. Peasants and other people working in rural areas have the right to determine their own food and agriculture systems, recognized by many States and regions as the right to food sovereignty. This includes the right to participate in decision-making processes on food and agriculture policy and the right to healthy and adequate food produced through ecologically sound and sustainable methods that respect their cultures.

5. States shall formulate, in partnership with peasants and other people working in rural areas, public policies at the local, national, regional and international levels to advance and protect the right to adequate food, food security and food sovereignty and sustainable and equitable food systems that promote and protect the rights contained in the present Declaration. States shall establish mechanisms to ensure the coherence of their agricultural, economic, social, cultural and development policies with the realization of the rights contained in the present Declaration.

Article 16

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to an adequate standard of living for themselves and their families and to facilitated access to the means of production necessary to achieve them, including production tools, technical assistance, credit, insurance and other financial services. They also have the right to engage freely, individually and/or collectively, in association with others or as a community, in traditional ways of farming, fishing, livestock rearing and forestry and to develop community-based commercialization systems.
2. States shall take appropriate measures to favour the access of peasants and other people working in rural areas to the means of transportation and the processing, drying and storage facilities necessary for selling their products on local, national and regional markets at prices that guarantee them a decent income and livelihood.
3. States shall take appropriate measures to strengthen and support local, national and regional markets in ways that facilitate and ensure that peasants and other people working in rural areas have full and equitable access and participation in these markets to sell their products at prices that allow them and their families to attain an adequate standard of living.
4. States shall take all appropriate measures to ensure that their rural development, agricultural, environmental, trade and investment policies and programmes contribute effectively to protecting and strengthening local livelihood options and to the transition to sustainable modes of agricultural production. States shall stimulate sustainable production, including agroecological and organic production, whenever possible, and facilitate direct farmer-to-consumer sales.
5. States shall take appropriate measures to strengthen the resilience of peasants and other people working in rural areas against natural disasters and other severe disruptions, such as market failures.
6. States shall take appropriate measures to ensure fair wages and equal remuneration for work of equal value, without distinction of any kind.

Article 17

1. Peasants and other people living in rural areas have the right to land, individually and/or collectively, in accordance with article 28 of the present Declaration, including the right to have access to, sustainably use and manage land and the water bodies, coastal seas, fisheries, pastures and forests therein, to achieve an adequate standard of living, to have a place to live in security, peace and dignity and to develop their cultures.
2. States shall take appropriate measures to remove and prohibit all forms of discrimination relating to the right to land, including those resulting from change of marital status, lack of legal capacity or lack of access to economic resources.
3. States shall take appropriate measures to provide legal recognition for land tenure rights, including customary land tenure rights not currently protected by law, recognizing the existence of different models and systems. States shall protect legitimate tenure and ensure that peasants and other people working in rural areas are not arbitrarily or unlawfully evicted and that their rights are not otherwise extinguished or infringed. States shall recognize and protect the natural commons and their related systems of collective use and management.
4. Peasants and other people working in rural areas have the right to be protected against arbitrary and unlawful displacement from their land or place of habitual residence, or from other natural resources used in their activities and necessary for

the enjoyment of adequate living conditions. States shall incorporate protections against displacement into domestic legislation that are consistent with international human rights and humanitarian law. States shall prohibit arbitrary and unlawful forced eviction, the destruction of agricultural areas and the confiscation or expropriation of land and other natural resources, including as a punitive measure or as a means or method of war.

5. Peasants and other people working in rural areas who have been arbitrarily or unlawfully deprived of their lands have the right, individually and/or collectively, in association with others or as a community, to return to their land of which they were arbitrarily or unlawfully deprived, including in cases of natural disasters and/or armed conflict, and to have restored their access to the natural resources used in their activities and necessary for the enjoyment of adequate living conditions, whenever possible, or to receive just, fair and lawful compensation when their return is not possible.

6. Where appropriate, States shall take appropriate measures to carry out agrarian reforms in order to facilitate the broad and equitable access to land and other natural resources necessary to ensure that peasants and other people working in rural areas enjoy adequate living conditions, and to limit excessive concentration and control of land, taking into account its social function. Landless peasants, young people, small-scale fishers and other rural workers should be given priority in the allocation of public lands, fisheries and forests.

7. States shall take measures aimed at the conservation and sustainable use of land and other natural resources used in their production, including through agroecology, and ensure the conditions for the regeneration of biological and other natural capacities and cycles.

Article 18

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to the conservation and protection of the environment and the productive capacity of their lands, and of the resources that they use and manage.

2. States shall take appropriate measures to ensure that peasants and other people working in rural areas enjoy, without discrimination, a safe, clean and healthy environment.

3. States shall comply with their respective international obligations to combat climate change. Peasants and other people working in rural areas have the right to contribute to the design and implementation of national and local climate change adaptation and mitigation policies, including through the use of practices and traditional knowledge.

4. States shall take effective measures to ensure that no hazardous material, substance or waste is stored or disposed of on the land of peasants and other people working in rural areas, and shall cooperate to address the threats to the enjoyment of their rights that result from transboundary environmental harm.

5. States shall protect peasants and other people working in rural areas against abuses by non-State actors, including by enforcing environmental laws that contribute, directly or indirectly, to the protection of the rights of peasants or other people working in rural areas.

Article 19

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to seeds, in accordance with article 28 of the present Declaration, including:

(a) The right to the protection of traditional knowledge relevant to plant genetic resources for food and agriculture;

(b) The right to equitably participate in sharing the benefits arising from the utilization of plant genetic resources for food and agriculture;

(c) The right to participate in the making of decisions on matters relating to the conservation and sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture;

(d) The right to save, use, exchange and sell their farm-saved seed or propagating material.

2. Peasants and other people working in rural areas have the right to maintain, control, protect and develop their own seeds and traditional knowledge.

3. States shall take measures to respect, protect and fulfil the right to seeds of peasants and other people working in rural areas.

4. States shall ensure that seeds of sufficient quality and quantity are available to peasants at the most suitable time for planting and at an affordable price.

5. States shall recognize the rights of peasants to rely either on their own seeds or on other locally available seeds of their choice and to decide on the crops and species that they wish to grow.

6. States shall take appropriate measures to support peasant seed systems and promote the use of peasant seeds and agrobiodiversity.

7. States shall take appropriate measures to ensure that agricultural research and development integrates the needs of peasants and other people working in rural areas and to ensure their active participation in the definition of priorities and the undertaking of research and development, taking into account their experience, and increase investment in research and the development of orphan crops and seeds that respond to the needs of peasants and other people working in rural areas.

8. States shall ensure that seed policies, plant variety protection and other intellectual property laws, certification schemes and seed marketing laws respect and take into account the rights, needs and realities of peasants and other people working in rural areas.

Article 20

1. States shall take appropriate measures, in accordance with their relevant international obligations, to prevent the depletion and ensure the conservation and sustainable use of biodiversity in order to promote and protect the full enjoyment of the rights of peasants and other people working in rural areas.

2. States shall take appropriate measures to promote and protect the traditional knowledge, innovation and practices of peasants and other people working in rural areas, including traditional agrarian, pastoral, forestry, fisheries, livestock and agroecological systems relevant to the conservation and sustainable use of biological diversity.

3. States shall prevent risks of violation of the rights of peasants and other people working in rural areas arising from the development, handling, transport, use, transfer or release of any living modified organisms.

Article 21

1. Peasants and other people working in rural areas have the human rights to safe and clean drinking water and to sanitation, which are essential for the full enjoyment of life and all human rights and human dignity. These rights include water supply systems and sanitation facilities that are of good quality, affordable and physically accessible, and non-discriminatory and acceptable in cultural and gender terms.
2. Peasants and other people working in rural areas have the right to water for personal and domestic use, farming, fishing and livestock keeping and for securing other water-related livelihoods, ensuring the conservation, restoration and sustainable use of water. They have the right to equitable access to water and water management systems, and to be free from arbitrary disconnections or the contamination of water supplies.
3. States shall respect, protect and ensure access to water, including in customary and community-based water management systems, on a non-discriminatory basis, and shall take measures to guarantee affordable water for personal, domestic and productive uses, and improved sanitation, in particular for rural women and girls and persons belonging to disadvantaged or marginalized groups, such as nomadic pastoralists, workers on plantations, all migrants regardless of their migration status and persons living in irregular or informal settlements. States shall promote appropriate and affordable technologies, including irrigation technology, and technologies for the reuse of treated wastewater and for water collection and storage.
4. States shall protect and restore water-related ecosystems, including mountains, forests, wetlands, rivers, aquifers and lakes, from overuse and contamination by harmful substances, in particular by industrial effluent and concentrated minerals and chemicals that result in slow and fast poisoning.
5. States shall prevent third parties from impairing the enjoyment of the right to water of peasants and other people working in rural areas. States shall prioritize water for human needs before other uses, promoting its conservation, restoration and sustainable use.

Article 22

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to social security, including social insurance.
2. States shall, according to their national circumstances, take appropriate steps to promote the enjoyment of the right to social security of all migrant workers in rural areas.
3. States shall recognize the rights of peasants and other people working in rural areas to social security, including social insurance, and, in accordance with national circumstances, should establish or maintain their social protection floors comprising basic social security guarantees. The guarantees should ensure at a minimum that, over the life cycle, all in need have access to essential health care and to basic income security, which together secure effective access to goods and services defined as necessary at the national level.
4. Basic social security guarantees should be established by law. Impartial, transparent, effective, accessible and affordable grievance and appeal procedures should also be specified. Systems should be in place to enhance compliance with national legal frameworks.

Article 23

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health. They also have the right to have access, without any discrimination, to all social and health services.
2. Peasants and other people working in rural areas have the right to use and protect their traditional medicines and to maintain their health practices, including access to and conservation of their plants, animals and minerals for medicinal use.
3. States shall guarantee access to health facilities, goods and services in rural areas on a non-discriminatory basis, especially for groups in vulnerable situations, access to essential medicines, immunization against major infectious diseases, reproductive health, information concerning the main health problems affecting the community, including methods of preventing and controlling them, maternal and child health care, as well as training for health personnel, including education on health and human rights.

Article 24

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to adequate housing. They have the right to sustain a secure home and community in which to live in peace and dignity, and the right to non-discrimination in this context.
2. Peasants and other people working in rural areas have the right to be protected against forced eviction from their home, harassment and other threats.
3. States shall not, arbitrarily or unlawfully, either temporarily or permanently, remove peasants or other people working in rural areas against their will from the homes or land that they occupy without providing or affording access to appropriate forms of legal or other protection. When eviction is unavoidable, the State must provide or ensure fair and just compensation for any material or other losses.

Article 25

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to adequate training suited to the specific agroecological, sociocultural and economic environments in which they find themselves. Issues covered by training programmes should include, but not be limited to, improving productivity, marketing and the ability to cope with pests, pathogens, system shocks, the effects of chemicals, climate change and weather-related events.
2. All children of peasants and other people working in rural areas have the right to education in accordance with their culture and with all the rights contained in human rights instruments.
3. States shall encourage equitable and participatory farmer-scientist partnerships, such as farmer field schools, participatory plant breeding and plant and animal health clinics, to respond more appropriately to the immediate and emerging challenges that peasants and other people working in rural areas face.
4. States shall invest in providing training, market information and advisory services at the farm level.

Article 26

1. Peasants and other people working in rural areas have the right to enjoy their own culture and to pursue freely their cultural development, without interference or any form of discrimination. They also have the right to maintain, express, control, protect and develop their traditional and local knowledge, such as ways of life,

methods of production or technology, or customs and tradition. No one may invoke cultural rights to infringe upon the human rights guaranteed by international law or to limit their scope.

2. Peasants and other people working in rural areas have the right, individually and/or collectively, in association with others or as a community, to express their local customs, languages, culture, religions, literature and art, in conformity with international human rights standards.

3. States shall respect, and take measures to recognize and protect, the rights of peasants and other people working in rural areas relating to their traditional knowledge and eliminate discrimination against the traditional knowledge, practices and technologies of peasants and other people working in rural areas.

Article 27

1. The specialized agencies, funds and programmes of the United Nations system and other intergovernmental organizations, including international and regional financial organizations, shall contribute to the full realization of the present Declaration, including through the mobilization of, inter alia, development assistance and cooperation. Ways and means of ensuring the participation of peasants and other people working in rural areas on issues affecting them shall be considered.

2. The United Nations and its specialized agencies, funds and programmes, and other intergovernmental organizations, including international and regional financial organizations, shall promote respect for and the full application of the present Declaration and follow up on its effectiveness.

Article 28

1. Nothing in the present Declaration may be construed as diminishing, impairing or nullifying the rights that peasants and other people working in rural areas and indigenous peoples currently have or may acquire in the future.

2. The human rights and fundamental freedoms of all, without discrimination of any kind, shall be respected in the exercise of the rights enunciated in the present Declaration. The exercise of the rights set forth in the present Declaration shall be subject only to such limitations as are determined by law and that are compliant with international human rights obligations. Any such limitations shall be non-discriminatory and necessary solely for the purpose of securing due recognition and respect for the rights and freedoms of others and for meeting the just and most compelling requirements of a democratic society.